

Anotace rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva

Rozsudek ze dne 22. dubna 2021 ve věci č. 27903/15 – *Zustović proti Chorvatsku*

Senát první sekce Soudu jednomyslně shledal porušení práva stěžovatelky na přístup k soudu dle čl. 6 odst. 1 Úmluvy tím, že jí vnitrostátní soudy kvůli změně právní úpravy nepřiznaly náhradu nákladů soudního řízení, ve kterém se po státu domáhala přiznání invalidního důchodu, byť ve věci samé rozhodly v její prospěch.

I. Skutkové okolnosti

Stěžovatelka v roce 2012 podala u vnitrostátního soudu žalobu proti rozhodnutí orgánu sociálního zabezpečení, který jí nepřiznal invalidní důchod, a požádala též o přiznání náhrady nákladů soudního řízení. Byť správní soudy žalobě vyhověly, kvůli novelizaci právní úpravy, dle které si každý z účastníků nese náklady soudního řízení bez ohledu na úspěch ve věci, náhradu nákladů stěžovatelce nepřiznaly. Ústavní soud se její ústavní stížností odmítl zabývat, když ta směřovala jen do nákladů řízení. Stěžovatelka posléze žalobou napadla i rozhodnutí o přiznání invalidního důchodu kvůli jeho nízké výši a žádala též náhradu nákladů soudního řízení. Správní soudy sice žalobě opět vyhověly, ale náhradu nákladů kvůli právní úpravě znovu nepřiznaly. V tomto případě však ústavní soud zrušil soudní rozhodnutí kvůli nelegitimnímu omezení práva na přístup k soudu. Úspěšná při domožení se náhrady nákladů byla stěžovatelka i v souběžném soudním řízení ve věci zdravotního pojištění. Stěžovatelka byla po celou dobu zastoupena svým synem – advokátem.

II. Odůvodnění rozhodnutí Soudu

K TVRZENÉMU PORUŠENÍ ČLÁNKU 6 ODST. 1 ÚMLUVY

Stěžovatelka namítala, že nepřiznáním náhrady nákladů soudního řízení, byť její žalobě ohledně invalidního důchodu bylo vyhověno, došlo k porušení práva na přístup k soudu.

a) Obecné zásady

Soud připomněl, že povinnost úhrady značných finančních nákladů po skončení řízení může představovat omezení práva na přístup k soudu dle čl. 6 odst. 1 Úmluvy či zásah do práva osoby pokojně užívat majetek dle článku 1 Protokolu č. 1 (*Klauz proti Chorvatsku*, č. 28963/10, rozsudek ze dne 18. července 2013, § 77 a § 108–110). Rovněž *ex post facto* odmítnutí nahradit osobě náklady, které vynaložila ve sporech vedených proti státu a které se týkaly činnosti prováděné v rámci výkonu veřejné moci, může být omezením práva na přístup k soudu a/nebo zásahem do vlastnického práva. V případech, kdy byly osoby ve sporu úspěšné, a přesto musely nést náklady, které v této souvislosti vynaložily, tak Soud již dříve shledal buď porušení článku 1 Protokolu č. 1 (*Musa Tarhan proti Turecku*, č. 12055/17, rozsudek ze dne 23. října 2018, § 71–89), nebo článku 6 odst. 1 Úmluvy (*Černius a Rinkevičius proti Litvě*, č. 73579/17 a 14620/18, rozsudek ze dne 18. února 2020, § 65–74), přičemž konstatování porušení obou článků je též možné.

Stran práva na přístup k soudu Soud zdůraznil, že případná omezení nebudou slučitelná s čl. 6 odst. 1 Úmluvy, pokud nesledují legitimní cíl a pokud neexistuje přiměřený vztah mezi použitými prostředky a zamýšleným cílem (*Zubac proti Chorvatsku*, č. 40160/12, rozsudek velkého senátu ze dne 5. dubna 2018, § 76–86).

b) Použití těchto zásad na projednávanou věc

Soud uvedl, že v posuzované věci se vnitrostátní soudní řízení týkalo přezkumu činnosti státního orgánu, která představovala výkon veřejné moci. Nepřiznání náhrady nákladů řízení stěžovatelce, která byla se svou žalobou zcela úspěšná, přitom vycházelo ze změny příslušného právního předpisu, dle které si každý účastník řízení nesl vlastní náklady. Dotčené ustanovení následně vyhlásil chorvatský

ústavní soud za protiústavní, když shledal, že právní úprava nelegitimně omezuje právo na přístup k soudu, kvůli čemuž se osoby nemohou domoci po státu náhrady nákladů, přestože ten soudní řízení prohrál.

Soud se ztotožnil se závěrem, že předmětná právní úprava představovala omezení práva na přístup k soudu. Stran legitimního cíle Soud zopakoval, že žaloba stěžovatelky směřovala proti státu a týkala se přezkumu činnosti orgánu státní správy při výkonu veřejné moci. Pakliže stát v takových případech přenesl výdaje na nápravu svých vlastních pochybení na dotčené osoby s cílem chránit své finanční zájmy, je to v rozporu s obecně ustálenou zásadou, dle níž riziko za jakékoliv pochybení veřejných orgánů musí nést stát sám (*Černius a Rinkevičius proti Litvě*, cit. výše, § 71). Pokud tedy orgány státní správy za dané situace prohrají soudní řízení, je na státu, aby nesl náklady řízení s tím spojené.

Vláda v této souvislosti zpochybnila, zda stěžovatelka skutečně vynaložila náklady na právní zastoupení ve světle toho, že jejím advokátem byl její syn. Soud nicméně poukázal na to, že vnitrostátní soudy v následném řízení o určení výše invalidního důchodu i v řízení ve věci zdravotního pojištění přiznaly stěžovateli náhradu nákladů, byť byla zastoupena svým synem. Současně Soud připomněl, že i dle jeho judikatury na poli článku 41 Úmluvy, který je třeba v daném kontextu rovněž považovat za relevantní, se má za to, že stěžovateli vznikly náklady řízení, pokud je musel či má uhradit s ohledem na zákonnou či smluvní povinnost (*Hajnal proti Srbsku*, č. 36937/06, rozsudek ze dne 19. června 2012, § 154).

Vláda dále namítala, že stěžovatelka mohla požádat příslušné vnitrostátní orgány o poskytnutí právní pomoci. Soud však konstatoval, že dle platné právní úpravy by nebyla považována za oprávněnou osobu. Dle Soudu taktéž nepřicházela v úvahu ani žádost advokátní komory o poskytnutí advokáta *pro bono* vzhledem k tomu, že podáním takové žádosti se nepřerušovala zákonná 30denní lhůta pro podání žaloby. Nicméně i pokud by stěžovatelka takovou žádost podala, bylo dle Soudu nepravděpodobné, aby by ji komora stačila zpracovat, stěžovatelka posléze stihla kontaktovat advokáta a ten měl dostatek času připravit řádně žalobu.

Dle Soudu proto došlo k porušení čl. 6 odst. 1 Úmluvy.